

N:o 15.

Ank. till Riksd. Kansli den 4 Mars 1877, kl. 11 f. m.

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6, angående ändring af sättet för lärareprofs afläggande vid rikets allmänna elementarläroverk.

En i Andra Kammaran af Herr *I. Asklöf* afgifven, till Utskottet remitterad motion (N:o 15) afser ändring i gällande stadga för rikets allmänna elementarläroverk §§ 62, 63, der det föreskrifves, att sökande till lektorat skall, derest han ej vid universitetet aflagt vederbörligen kvalificeradt disputationprof, sådant prof aflägga, samt sökande till vare sig lektorat eller adjunkts- eller kollegabeställning aflägga undervisningsprof, allt inför konsistorium i det stift, hvarunder den lediga sysslan hör.

Om en sökande, som jemlikt detta stadgande vederbörligt prof aflagt, men icke blifvit till den ledigförklarade sysslan utnämnd, å nyo söker läraresyssla inom samma stift, inför hvars konsistorium han det föregående profvet aflagt, är han i stöd af § 64 af nämnda elementarläroverksstadga från nytt prof frikallad, så vida han ej sjelf äskar att, till ådagaläggande af vunnen förkofran i insigter och erfarenhet, sådant undergå, eller så framt ej sedan förra profvets afläggande fem år förflutit, utan att sökande under tiden varit vid statens elementarläroverk såsom lärare anstald. Men eger den förnyade ansökningen rum inför annat stifts konsistorium, aflägges förnyadt så väl i erforderligt fall disputationprof som ock i allt fall undervisningsprof.

Motionären uttalar sin öfvertygelse, att detta sätt för lediga sysslors tillsättning icke i sig innefattar något gagn för läroverken, men deremot

för de sökande lärarne medför betydliga olägenheter. Dessa finner motionären vara tvenne, nemligen först och främst kostnaden för resor, som blifva nödiga i och för de erforderliga profvens afläggande, uppgående, enligt hvad motionären uppgifver, dessa resekostnader »stundom till 100 kronor och deröfver», och för det andra den omständigheten, att betygen för de aflagda profven utfalla olika i olika stift, hvarigenom, såsom motionären påpekar, »en sökande, som i ett stift förut erhållit högsta betyget utan att dock derstädes lyckats få anställning, möjligen i ett annat stift erhåller lägre betyg och sålunda går miste om befordran.»

I denna öfvertygelse har motionären för att afhjelpa de af honom funna olägenheterna föreslagit,

»att Riksdagen för sin del bifaller den förändring i befordringslagen af gällande stadga för rikets allmänna elementarläroverk, att de föreläsningsprof jemte afhandlings eller tesers utgifvande och försvarande, som blifvit föreskrifna för sökande till lektorat samt adjunks- och kollegabefattningar, skola afläggas vid ett dertill bestämdt läroverk i Stockholm, äfvensom att de för dessa prof undfångna betyg, intagna i meritförteckningen, skola gälla vid ansökningar inom hela riket; samt att Riksdagen hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhåller om utfärdande af de förändringar i bemälda stadga, som häraf blifva en följd.»

Sedan förevarande motion blifvit till Utskottet öfverlemnad, har motionären inkommit med en erinran beträffande sitt förslag om lärareprofvens förläggande till ett enda i Stockholm beläget läroverk. Motionären yttrar i detta afseende: »Häremot skulle den anmärkning kunna framställas, att undervisningen vid detta skulle komma att lida genom de derstädes allt för ofta förekommande granskningar af praktiska prof. Denna invändning har jag tänkt mig afhjelpt på följande sätt. Jag har föreslagit ett läroverk i Stockholm för afläggande af alla praktiska prof. Som en hvar vet, finnas flera elementarläroverk i samma stad. Det ingår sålunda i min plan, att lärjungar skola kunna för dessa prof turvis inkallas från dessa läroverk eller också att Herrar examinatorer förflytta sig turvis från det ena läroverket till det andra, hufvudsakligen vid prof för adjunksbefattningar, hvilka naturligtvis blifva de oftast förekommande. Hufvudändamålet med min motion är sålunda, att alla prof komma att bedömas af *ett och samma*, om jag så må uttrycka mig, censorskollegium, behörigen ordnad efter profvens olika beskaffenhet.»

Att nu gällande föreskrifter för profs afläggande till fullföljande af ansökning om läraretjenst vid elementarläroverken innebära olägenheter för den sökande, hvilka kunde undvikas, utan att dermed möjligheten att bedöma halten af sökandens anspråk på tjensten äfventyrades,

det torde ej med skäl kunna bestridas. Bland dessa olägenheter har motionären angifvit den, att en sökandes i ett stift vunna kompetens icke lagligen kan erkännas i ett annat stift, hvaraf följer, att den, som i det ena stiftet icke lyckats erhålla sökt lärareplats, fastän han erhållit full kompetens dertill, måste vid inträffande ledighet i ett annat stift, derest han eftersträfvat der ledigvorden lärarebefattning, göra sig ny möda och ytterligare kostnader, så vida han vid denna befattnings återbesättande skall kunna komma i åtanke. Härtill kommer, hvad man trott sig finna, att i stiftsstaderna icke alltid varit att tillgå den särskilda sakinsigt, som för hvarje fall erfordrades, för att nöjaktigt bedöma aflagda lärareprof, en omständighet, hvilken torde kunna i någon mån innebära förklaringsgrunden till de olika omdömen, samme sökande om enahanda prof från olika håll eller tillfällen kunnat uppvisa, och hvilken dermed också haft till följd den må hända mången gång blott befarade men i vissa fall verklig befunda vansklighet i afseende å lärareprof, som afskräcker mången sökande att fullfölja sin till en ledigvarande befattning ingifna ansökning.

Mot de sålunda sig företeende olägenheterna söker motionären råda bot genom förslaget att till ett enda läroverk i hufvudstaden förlägga alla lärareprof. Det är likväl att befara, det detta förslag lemna ej synnerligen mycket mindre öfrigt att önska än det nu lagfästade sättet för profs undergående. Motionären föreslår, att lärareprofven skola afläggas vid ett enda eller må hända några af Stockholms läroverk; men hans förslag uppgifver ej, af och inför hvilken myndighet profningen skall verkställas och profven bedömas. Får man antaga motionärens mening vara den, att samma myndighet, som nu leder lärareprofven för Stockholms stad, skulle komma att öfvertaga ledningen af samma prof för hela landet, komme alltså bedömandet af alla prof att koncentreras på denna myndighet ensam, lika som profven sjelfva komme att hoppa sig på ett enda eller högst två till tre läroverk i hufvudstaden. Men om man finner samtliga de myndigheter, inför hvilka lärareprof för närvarande afläggas, icke vara åtminstone för alla fall fullt kvalificerade att behörigen leda och öfvervaka dessa prof, huru kan man då beräkna att vinna större trygghet genom att anförtro sig åt blott en enda af de samtliga? Och om man vinner fördelen af enhet i profvens bedömande, har man dermed säkerhet för, att denna enhet skall tillika varda frukten af den rätta uppfattningen af profvens beskaffenhet just vid det föreslagna läroverket mer än vid de andra? Den olägenhet, som alla profs koncentrerande på ett enda läroverk skulle medföra derigenom, att det oupphörligen störde den jemna gången af läroverkets ordinarie undervis-

ning, har blifvit af motionären insedd och behjertad. Men det bote-medel, han föreslår deremot, synes ej vara tillräckligt. Under de förhållanden, som nu äro rådande, hör man mycken klagan föras deröfver, att stiftsläroverkens undervisning allt för ofta störes och hindras af de lärareprof, som der anställas. Om sådan olägenhet röjer sig, då profven äro fördelade på tretton ställen, kan hon, såsom tydligt är, hvarken förekommas eller minskas dermed, att profven sammanföras på två eller tre. För öfrigt är i motionärens förslag ej afseende fästadt dervid, att den myndighet, som i Stockholm bedömer derstädes nu förekommande lärareprof, utöfvar denna befattning såsom ett jemförelsevis tillfälligt åliggande, hvilket, mångdubbelt förökadt och utvidgadt genom alla profs förläggande till hufvudstaden, snart skulle efter all sannolikhet komma att kännas allt för betungande.

Om sålunda det i förevarande motion framlagda förslag till ändrade föreskrifter för lärareprofs afläggande ej torde kunna anses leda till uppnående af det ändamål, motionären afser, är emellertid det goda syfte, motionen innehåller, i Utskottets tanke ingalunda att misskänna. Enahanda syfte har ock gifvit sig till känna hos de två komitéer, som i senare tider (1870 och 1874) varit nedsatta i ändamål att afgifva förslag till reviderad stadga för rikets elementarläroverk. Båda dessa komitéer hafva enstämmigt föreslagit det för erhållande af lektorat erforderliga disputationsexamen förläggande till universitetet, men deremot i afseende å det praktiska lärareprofvet hufvudsakligen vidhållit hvad för närvarande är föreskrifvet och sålunda påyrkat detta profs hänvisande till de särskilda stiftskonsistorierna, medan deremot motionärens hufvudsyfte är, att allt sådant profvande måtte komma att ske på ett ställe och inför samma myndighet. Detta syfte skulle ock sannolikt kunna på ett nöjaktigt sätt tillfredsställas dermed, att de lärarekandidater, som behörigen genomgått profår, eller vunnit deremot svarande befogenhet, finge tillfälle att ernå åstundad kompetens för lärarebeställningars erhållande vid rikets elementarläroverk genom att vid läsårets slut på något lämpligt ställe i landet, exempelvis i hufvudstaden, aflägga praktiskt lärareprof inför en för sådant ändamål särskildt sammansatt nämnd. I ungefärligen samma riktning har ifrågavarande skollagstiftning gått i Finland, andra länder att förtiga. Men då ett dylikt sätt att lösa det problem, motionären uppkastat, dels erfordrar en på frågans noggranna undersökning grundad närmare utredning samt en i särskilda bestämmelser mera ingående framställning än som egnar sig för ett Utskotts utlåtande, dels icke kan anses vara genom motionärens framställning omedelbart påkalladt, dels ändtligen torde komma att så långt ske kan,

vinna afseende, då den af Riksdagen i underdånighet begärda och af Kongl. Maj:t redan i vissa delar nådigst bifallna revisionen af stadgan för rikets elementarläroverk varder fullständigt genomförd; hemställer Utskottet, som för sin del instämmer i det allmänna syfte, hvilket ligger till grund för motionärens förslag,

att den förevarande motionen icke för närvarande må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 Mars 1877.

På Utskottets vägnar:

C. V. LINDER.
